

УДК: 383:37.0.91.33-027.2(480)

К. В. КОТУН, аспірант

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

вул. М. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна

smartk@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПОРТФОЛІО У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФІНЛЯНДІЇ

***Анотація.** Проаналізовано значення педагогічного портфоліо у процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи у Фінляндії. Визначено основні етапи роботи з педагогічним портфоліо, шляхи її реалізації. Зазначено кроки, яких потрібно дотримуватись у складанні персонального портфоліо. Виділено предмет педагогічного портфоліо у змісті курікулуму педагогічної освіти. Окреслено використання «системи заслуг» у педагогічному навчанні. Обґрунтовано використання розробки власних портфоліо та зразків портфоліо студентами та їх важливість протягом всього періоду педагогічного навчання.*

Ключові слова: педагогічне портфоліо, власне портфоліо, зразок портфоліо, «система заслуг», педагогічне навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На початку 70-х років системою освіти Фінляндії було зроблено різні зусилля у сприянні розвитку педагогічного навчання в різних університетах країни, зокрема і в університеті Оулу, на приклад якого ми будемо опиратися в ході нашого дослідження. 1977 року був заснований Комітет з розвитку педагогічного навчання і впродовж 20 років відбувалися не тільки розвиток та удосконалення кваліфікації педагогічного персоналу, а і самої педагогічної системи навчання загалом [3, с. 346]. Восени, 1991 року університет Оулу взяв участь у проекті самооцінки університетів створеного Міністерством освіти Фінляндії. За результатами Проекту (1991–1992 рр.) чітко вказувалося на низький рівень якості педагогічного навчання в університеті Оулу. Після проведеного проекту було вирішено, що університет повинен займатися розвитком і підвищенням рівня педагогічного навчання. Мета полягала в тому, щоб педагогічна підготовка і наукові дослідження повинні бути однаково важливими з точки зору академічної діяльності. Для досягнення цієї мети були прийняті конкретні заходи, а саме:

- створення відповідної системи самооцінки педагогічної підготовки в усіх департаментах університету Оулу;
- департаменти університету повинні не тільки аналізувати та ставити оцінку за якість педагогічної підготовки, але й визначати необхідність розвитку та удосконалення слабшої сторони процесу педагогічної підготовки;
- під час прийняття на вільні вакансії педагогічної роботи, в університеті Оулу, великого значення надавалося оцінці готовності до педагогічної роботи зі студентами, власних наукових досліджень та досягнень;
- якість навчання повинна знаходитись на першому місці під час оцінювання результатів роботи департаментів університету [1, с. 112].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить, що проблемами педагогічної підготовки та використання педагогічного портфоліо, з метою підвищення якості професійного розвитку, займалися багато науковців Фінляндії, зокрема: Л.Анніс «Using the Teaching Portfolio for the Improvement and Evaluation of Collage Teaching», А.Карлаін «High Quality of Teaching and Learning», Л.Копонен «Successful Use of Teaching Portfolios», Л. Кууре, П. Селдін, Т. Тенхула та багато інших.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в аналізі та обґрунтуванні використання педагогічного портфоліо як частини педагогічного навчання та професійного розвитку майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Університет Оулу 1994 року був першим, який офіційно застосував «систему заслуг» (meriting system) для педагогічного навчання (Рис. 1).

Рис. 1. «Система заслуг» (meriting system) у педагогічному навчанні.

Це означало, що висококваліфіковане педагогічне навчання буде розглядатись як повноцінна і «рівна заслуга» з науковим дослідженням та визначатиметься кар'єрним зростанням в рамках університету [4, с. 116]. Того ж року, в університеті Оулу, почали застосовувати педагогічне портфоліо (teaching portfolios) як частину педагогічної системи навчання. Основна функція портфоліо – це аналіз, розвиток та удосконалення педагогічних знань та умінь. Протягом двох наступних років, в університеті Оулу, значно розширили можливості використання педагогічного портфоліо [4, с. 117].

Навесні 1994 р. група з розвитку педагогічного персоналу організувала перше тренування зі складання педагогічного портфоліо для викладачів. Протягом двох

років у рамках національно-дослідницького проекту більш ніж 150 викладачів університету використовували педагогічне портфоліо. Ці викладачі були поділені на дослідницькі групи, які вивчали процеси покращення якості академічного навчання та педагогічної підготовки з використанням портфоліо. Таке нововведення виявилось найбільш інноваційним і багатообіцяючим методом удосконалення педагогічних умінь і стало більш ефективним у покращенні педагогічного навчання, ніж традиційна педагогічна підготовка [6, с. 235].

Тренінги зі складання портфоліо проводилися сім разів на рік. Семінарські навчання склались з трьох щоденних семінарів (приблизно 20 викладачів на курсі). На додаток до семінарів підготовка включала три консультації з тренерами, однак, самостійна робота відіграла основну роль у підготовці. Протягом цих семінарів потрібно було підготувати своє особисте портфоліо (*personal portfolio*), а в кінці курсу скласти зразок портфоліо (*sample portfolio*). Результати досліджень також застосовувались для підготовки портфоліо. Під час першого семінару викладачів поділили на групи, в яких вони вивчали використання педагогічного портфоліо у фінському академічному контексті і в університеті Оулу зокрема [5, с. 10]. У рамках підготовки майбутніх учителів активно будувалася система заслуг (*meriting system*) для педагогічного навчання у департаментах університету. Виконувалась роль наставництва та консультації зі своїми колегами у підготовці портфоліо і проводилася допомога групам з розвитку та створення у департаментах системи заслуг (*meriting system*) у педагогічній підготовці. Такі семінари мотивували навіть тих викладачів, які ніколи раніше не брали участь в педагогічній підготовці. І найголовніше те, що саме ці новачки частіше за все ставали віртуозами в цій справі [5, с. 12].

Завдяки цим семінарам весь час відбувалося зростання готовності майбутніх учителів розвивати не тільки власні методи викладання, але й педагогічні вміння. Отже, складання педагогічного портфоліо, за висновками фінських педагогів та науковців, вважається більш ефективним для покращення педагогічного навчання, ніж традиційна педагогічна підготовка [8, с. 19].

Протягом останніх кілька років університет Оулу виконав багато поставлених питань [8, с. 21] щодо покращення рівня педагогічного навчання, а саме:

1994 рік був оголошений роком «педагогічного навчання в університеті». У тому ж році була заснована спеціальна група з розвитку педагогічного персоналу в кожному департаменті університету. Їх функція полягала в покращенні якості педагогічного навчання.

Зарезервовано 30–50 % грантів в рік, який надає та розподіляє університет за результатами ефективного та якісного педагогічного навчання.

Щороку Комітет з розвитку педагогічного навчання розподіляє гранти для проектів з педагогічного розвитку та удосконалення. Протягом останніх кількох років, грантовий інвестиційний фонд варіювався від 250.000 тис фінських марок (FIM) до 350.000 тис.

Щорічно університет надавав суспільне визнання та грант, п'ятьом «хорошим вчителям» з грошовою винагородою в 5000 тис. фінських марок кожному (з 1 березня 2002 року Фінляндія змінила свою національну валюту «FIM – фінська марка» на «євро – EUR»).

У фінській педагогічній системі розрізняють два важливі аспекти у педагогічному портфоліо, які представлені на рисунку 2.

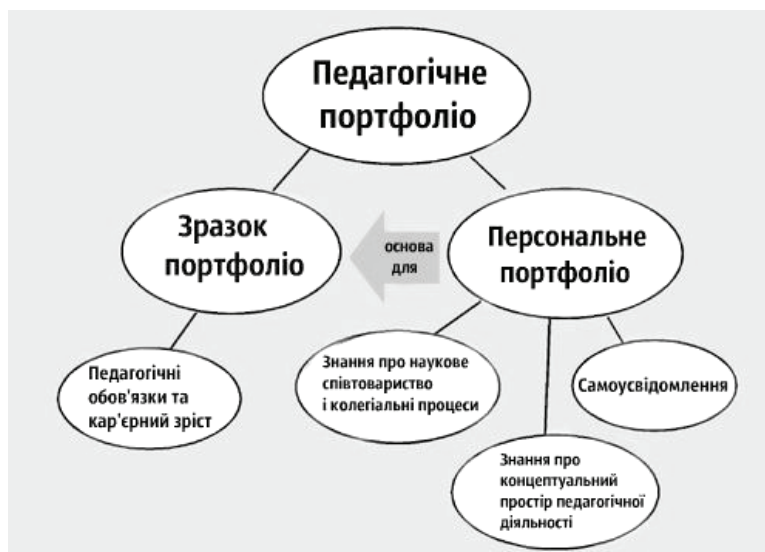

Рис. 2. Аспекти педагогічного портфоліо.

У період практики (нагадаємо, що практика у фінській педагогічній освіті проходить протягом всього періоду навчання) складається особисте портфоліо студента, що містить навчальний матеріал, який відображає його практику, а також оцінку виконаної роботи. Складання портфоліо також концентрується і на аналізі викладання різних предметів [6, с. 236]. Студенти спостерігають за викладанням своїх одногрупників і висловлюють свої оцінки, щодо них, у своїх власних портфоліо. Основна функція портфоліо – розвиток власних педагогічних вмінь. Фінські вчені вважають його відмінним засобом для самооцінки вчителів. Основна мета портфоліо – це продуктивне забезпечення відповідних методів роботи і практики для удосконалення педагогічного викладання у школі, а також вважається досить корисним засобом для саморефлексії. На рисунку 3 відображено необхідність послідовних кроків для роботи з персональним портфоліо (personal portfolio) [8, с. 19].

Досить часто практика у студентів викликає певну занепокоєність, оскільки вони не мають чіткого поняття того, чому вони мають навчити і як це робити. Кращим способом, щоб розпочати роботу з персональним педагогічним портфоліо, під час професійної діяльності, є осмислення і уявний перегляд власної історії навчання (teaching history) [7, с. 56]. Наприклад, потрібно самому собі відповісти на такі питання: коли вперше розпочалась вчительська діяльність? Де саме? Яким був перший вчительський досвід? Наскільки цей досвід був успішним? Чи змінилися методи власного викладання? Озираючись на історію викладання можна легше усвідомити філософію навчання (philosophy teaching). Серед важливих питань, які потрібно вирішити, можна виокремити такі: яка Ваша власна концепція якісного навчання? Як показати цю концепцію в класі? Як ми бачимо справжнього студента педагогічного вузу? Якою особистістю повинен бути майбутній учитель? Ким являється студент слухачем чи молодими колегою у науковому співтоваристві?

Рис. 3. Кроки для роботи з персональним портфоліо.

Досвід фінських педагогів та вчених показує, що найбільш ефективним способом у покращенні педагогічної практики є визнання і вивчення власної філософії навчання, щоб в подальшому розвивати власні теорії навчання. Крім історії навчання та філософії навчання велика увага звертається на педагогічний експеримент та оцінку від однокласників та викладачів. Така оцінка стимулює до подальшого розвитку особистих методів навчання та проходження педагогічної практики. Професійний досвід майбутнього вчителя розвивається поступово, відповідно набутого досвіду, педагогічної підготовки та наукових експериментів. Кожен учитель повинен знайти свій власний стиль якісного педагогічного викладання у школі [7, с. 58].

Різноманітність матеріалів і документів, пов'язаних з педагогічним навчанням накопичується протягом навчальних років. Персональне портфоліо включає в себе великий пакет документів для особистого професійного досвіду, а саме: навчальні документи, які накопичилися за роки; навчальні матеріали та навчальні плани; плани і цілі для викладання у школі; власна самооцінка; щоденник учителя; рецензії з оцінками від студентів та викладачів, нагороди або визнання; запрошення до інших університетських кампусів (university campuses); документації з педагогічної діяльності (сертифікати, свідоцтва, звіти); відеозаписи процесу навчання учнів у школі; результати навчання в університеті (бали, есе, доповіді, публікації та інше) [2, с. 45].

Після глибокого процесу саморозвитку вже не так важко підготувати логічний, явний і чіткий зразок портфоліо (sample portfolio), який є засобом для інституційного визнання педагогічної діяльності та позиції майбутнього вчителя. Зразок портфоліо

(sample portfolio) містить документи та різні матеріали, що визначають рівень викладання у початковій школі та використовується як доказ ефективного навчання школярів. Всі матеріали в педагогічному портфоліо повинні підтверджуватись емпіричними даними [2, с. 48].

Педагогічне портфоліо індивідуальна праця кожного, тому немає двох абсолютно однакових як і немає рецептів для їх створення. Кожен зміст портфоліо відрізняється в залежності від учителя, а в ході його створення постають різні питання, наприклад: який найбільш оптимальний обсяг зразка портфоліо (sample portfolio), а також скільки інформації повинно в ньому міститись. Досвід педагогічної підготовки майбутніх учителів в університеті Оулу показує, що оптимальний обсяг зразка портфоліо (sample portfolio) від 5 до 10 сторінок та додатки. Це крок до професійного викладання у початковій школі з відповідними вимогами та потребами сучасної громадськості [8, с. 20]. Дозволимо собі зауважити, що процес створення, відбору та оцінки матеріалу педагогічного портфоліо приводить до покращення продуктивності роботи в класі.

Складання зразка портфоліо ніколи не було заборонене в курікулумі педагогічної підготовки, але воно ніколи не розглядалося з точки зору кар'єрного зросту до сьогодення часу. Особисте портфоліо (personal portfolio) є також необхідним як і зразок портфоліо (sample portfolio). Конкретні результати можуть бути досягнуті тільки тоді, коли кожна частина педагогічної системи працює постійно разом [1, с. 113]. Хоча зауважимо, що особистий розвиток у процесі професійної діяльності не гарантує високої якості навчання у школі без належного оцінювання та конкретної системи педагогічної підготовки. Саме тому складання педагогічного портфоліо впродовж всього періоду навчання та практики відіграє важливу роль в системі педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи (Рис. 4).

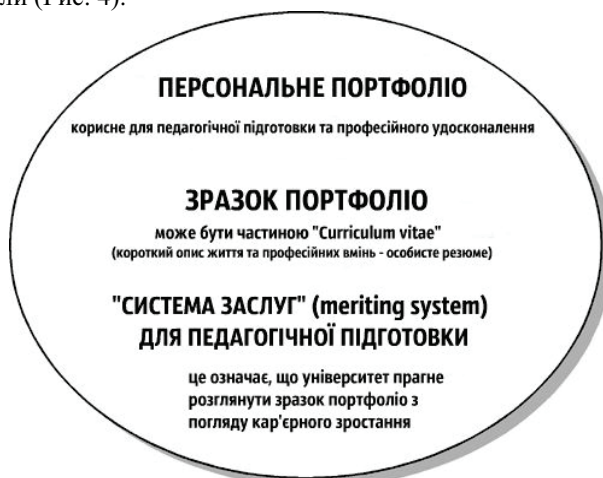

Рис. 4. Роль педагогічного портфоліо в системі педагогічної підготовки.

Ми дослідили, що існує щонайменше три елементи [5, с. 13] у процесі роботи з портфоліо, а саме: письмова форма роботи, філософське розуміння викладання та оцінювальні дані:

Письмова форма роботи. Підготовка портфоліо – перший етап для майбутнього вчителя, оскільки потрібно написати про свої враження від педагогічної діяльності у школі, про те, що роблять учні в класі та який мотиваційний момент впливає на виконання тієї чи іншої форми роботи. Обґрунтовуються методи навчання, які використовуються та описується найкращий метод для розвитку логічного мислення учнів. Також потрібно проаналізувати власне усвідомлення педагогічного навчання учнів в класі та виявити проблеми в ньому [4, с. 118–122].

Філософське розуміння викладання (philosophising teaching). Багато вчителів не задумовуються про свою педагогічну діяльність до складання портфоліо. Різні письмові роботи та усвідомлення особистої філософії викладання у школі допомагає майбутнім учителям виявити основу своєї професійної діяльності, а також задуматись над питаннями: що, чому та як я це роблю?

Оцінювальні дані. Не можна виконати роботу зі складання портфоліо без зворотнього зв'язку та критики з боку студентів та викладачів. Така оцінка допомагає виявити прогалини та проблеми в педагогічній підготовці та знайти напрями для її покращення.

Саме тому процес роботи з портфоліо діє як стимулятор для самовдосконалення та впливає на роздуми щодо продуктивності педагогічної діяльності у школі. Беручи до уваги результати роботи фінської педагогічної системи в цілому, помітимо значний ефект педагогічного портфоліо, що впливає як на власний педагогічний розвиток майбутнього вчителя так і на досягнення всього університету щодо правильного навчання студентів у його розробці [8, с. 23]. Педагогічне портфоліо збільшує самопізнання та самовпевненість студента і робить педагогічну практику більш явною та зрозумілою для майбутнього вчителя. Як відомо, педагогічна діяльність у школі включає більш широкий спектр роботи, а саме: планування, оцінювання, консультування, адміністративну роботу, розробку навчальних матеріалів та підручників. Всі ці аспекти також належать до змісту педагогічного портфоліо [6, с. 236].

Звернемо увагу на те, що педагогічне навчання та науково-дослідна робота – дві важливі умови у педагогічній системі, саме вони складають висококваліфіковану педагогічну підготовку. Таке поєднання у навчанні охоплює методи, які допомагають у прискоренні і розширенні процесу навчання студентів в університеті, з метою забезпечення високої якості навчання та сприяння розвитку науки і прогресу в навколишньому суспільстві. Висока кваліфікація майбутніх учителів є основним інструментом для досліджень і створення нових знань, від цього і залежить майбутнє академічної спільноти [3, с. 350].

Висновки результатів дослідження. Система заслуг (meriting system) педагогічної підготовки та педагогічне портфоліо зосереджують свою увагу на удосконаленні педагогічних умінь майбутніми вчителями. Саме педагогічне портфоліо вважається найбільш перспективним у вдосконаленні професійних умінь. Кожен департамент університету Оулу має спеціальну команду з розвитку персоналу (special staff development team), їх функція полягає в оцінці і покращенні якості викладання у школі. Ці команди, відіграють ключову роль у створенні департаментів з власною системою заслуг (meriting system) для педагогічної підготовки в університеті. Побачити результати досвіду у педагогічному навчанні можна продемонструвавши у вигляді складеного педагогічного портфоліо. На сьогоднішній

час, навчання можливо і стоїть на другому місці після наукових досліджень, але розрив вже не настільки широкий. Багато прикладів кар'єрного зростання, за допомогою педагогічного портфоліо, зустрічається на ниві фінської педагогічної системи освіти і саме воно вирішувало проблему конкуренції. Педагогічне портфоліо використовується в багатьох ситуаціях, наприклад, під час щорічного проведення конкурсу грантів та визначення переможців у номінації «хороший вчитель», оскільки вперше переможців вибрали за допомогою педагогічних портфоліо. У фінській педагогічній системі розробка портфоліо вважається потужним тристороннім інструментом. З одного боку, інструмент для підвищення особистого досвіду в академічному навчанні, з іншого, інструментом майбутнього вчителя для кар'єрного зростання, а також засобом фінської академічної спільноти для продукування високої якості викладання та навчання.

Перспективи подальших розвідок. Подальшими доцільними напрямками дослідження є детальне вивчення особливостей підготовки майбутніх учителів початкової школи у Фінляндії та здійснення порівняльно-педагогічного аналізу змісту, форм та методів педагогічних програм в університетах України та Фінляндії.

Література

1. Karjalainen A. High Quality of Teaching and Learning / A. Karjalainen // A Top Priority at the University of Oulu. – 1996. – P. 111–113.
2. Liuhanen A. M. Report on the Self-Assessment of the University of Oulu / A. M. Liuhanen. – The University of Oulu, 1993. – P. 45–48.
3. Seldin P., Annis L. Using the Teaching Portfolio for the Improvement and Evaluation of Collage Teaching / P. Seldin, L. Annis // Seventeenth International Conference on Improving University Teaching 2-3 July 1991. – Glasgow, 1991. – P. 346–354.
4. Seldin P., Annis L. Successful Uses of Teaching Portfolios / P. Seldin, L. Annis // Eighteenth International Conference on Improving University Teaching 12-15 July 1993. – Schwäbisch Gmünd, 1993. – P. 116–122.
5. Seldin P. The Teaching Portfolio / P. Seldin // A Practical Guide to Improved Performance and Promotion. – MA : Anker Publishing Company, 1991. – P. 10–13.
6. Seldin P. Successful Use of Teaching Portfolios / P. Seldin. – MA : Anker Publishing Company, 1993. – P. 231–236.
7. Tenhula T., Kuure L. Akateeminen opetusportfolio yliopisto-opetuksen itsearviointissa ja meritoinnissa / T. Tenhula, L. Kuure, L. Koponen, A. Karjalainen // Oulun yliopisto: Monistus- ja kuvakeskus. – 1996. – P. 56–59.
8. Vanhala M. The Ethics of Lecturing – Can we find some moral norms for interaction between students and a lecturer behind the classroom doors? / M. Vanhala // ICED Conference 12-13 June 1996. – Vasa, 1996. – P. 19–23.

К. В. КОТУН, аспірант
Інститут педагогічного освіти і
освіти дорослих НАПН України,
ул. М. Берлінського 9, г. Київ, 04060, Україна
smartk@ukr.net

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПОРТФОЛИО В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ФИНЛЯНДИИ

***Аннотация.** Проанализировано значение педагогического портфолио в процессе подготовки будущего учителя начальной школы в Финляндии. Определены основные этапы работы с педагогическим портфолио, пути ее реализации. Указаны шаги, которых нужно придерживаться во время составления личного портфолио. Выделен предмет педагогического портфолио в содержании курикулума педагогического образования. Очерчено использование «системы заслуг» в педагогическом обучении. Обосновано использование разработки собственных портфолио и образцов портфолио студентами и их важность в течение всего периода педагогического обучения.*

Ключевые слова: педагогическое портфолио, собственное портфолио, образец портфолио, «система заслуг», педагогическое обучение.

K.V.KOTUN, postgraduate student
Institute of Pedagogical and Adult Education, NAPS of Ukraine
9 M. Berlynskooho, Kyiv, 04060, Ukraine
smartk@ukr.net

APPLYING TEACHING PORTFOLIO IN THE PROCESS OF A PRIMARY TEACHER'S TRAINING IN FINLAND

***Abstract.** Pedagogical value of teaching portfolio in the process of primary teachers' training in Finland has been defined. Main stages of work with teaching portfolio and ways of its implementation have been determined. Steps in the process of compiling a personal portfolio have been outlined. The subject of the teaching portfolio in the content of pedagogical curriculum has been defined. The usage of a meriting system in teaching education has been substantiated. Expediency of developing personal portfolio as well as portfolio samples, and its importance during the whole period of pedagogical training have been grounded.*

It has been defined that the University of Oulu was the first in Finland to employ an official meriting system for teaching in 1994. The system means that qualified teaching will be regarded as an equal merit with credited research and acknowledged in terms on career promotions within the university. The same year, as a part of the system, the University of Oulu also started to use academic teaching portfolios. The primary function of the portfolio is to develop teachers' own professional expertise. The teaching portfolio is also a practical tool for meriting.

Portfolios as a part of teachers' professional development in the academic context have been researched. The procedure of portfolio evaluation has been described. It has

been defined that teaching portfolios turned out to be the most innovative and promising teaching improvement technique, and proved to be even more effective for the improvement of teaching than the traditional pedagogical training.

Keywords: pedagogical portfolio, personal portfolio, sample portfolio, meriting system, pedagogical education.

Bibliography

1. Karjalainen A. High Quality of Teaching and Learning / A. Karjalainen // A Top Priority at the University of Oulu. – 1996. – P. 111–113.
2. Liuhanen A. M. Report on the Self-Assessment of the University of Oulu / A. M. Liuhanen. – The University of Oulu, 1993. – P. 45–48.
3. Seldin P., Annis L. Using the Teaching Portfolio for the Improvement and Evaluation of Collage Teaching / P. Seldin, L. Annis // Seventeenth International Conference on Improving University Teaching 2-3 July 1991. – Glasgow, 1991. – P. 346–354.
4. Seldin P., Annis L. Successful Uses of Teaching Portfolios / P. Seldin, L. Annis // Eighteenth International Conference on Improving University Teaching 12-15 July 1993. – Schwäbisch Gmünd, 1993. – P. 116–122.
5. Seldin P. The Teaching Portfolio / P. Seldin // A Practical Guide to Improved Performance and Promotion. – MA : Anker Publishing Company, 1991. – P. 10–13.
6. Seldin P. Successful Use of Teaching Portfolios / P. Seldin. – MA : Anker Publishing Company, 1993. – P. 231–236.
7. Tenhula T., Kuure L. Akateeminen opetusportfolio yliopisto-opetuksen itsearviointissa ja meritoinnissa / T. Tenhula, L. Kuure, L. Koponen, A. Karjalainen // Oulun yliopisto: Monistus- ja kuvakeskus. – 1996. – P. 56–59.
8. Vanhala M. The Ethics of Lecturing – Can we find some moral norms for interaction between students and a lecturer behind the classroom doors? / M. Vanhala // ICED Conference 12-13 June 1996. – Vasa, 1996. – P. 19–23.